

- א. במקום שיש דרשה והוכחה מן הכתובים לשינוי הסדר, אין מוקדם ומאוחר אפילו בענין אחד, כגון סקול יסקל או ירה יירה, שהדחיה קודמת לסקילה (עפ"י תוס' כאן סנהדרין מה. חולין צה:). ודוקא במקום שיש טעם וסיבה לשינוי סדר הכתובים, אבל בלאו הכי – יש מוקדם ומאוחר. ואולם בשתי פרשיות אפילו אין סיבה גלויה לכך, אין מוקדם ומאוחר בתורה (עפ"י הנצי"ב).
- יש להעיר מדברי רש"י בפירוש התורה שנתן טעם לשינוי סדר פרשת הפקודים ופרשת פסח שני, הגם שהן שתי פרשיות. וא"כ לדבריו כיצד למדו מכאן לשאר מקומות שאין מוקדם ומאוחר. וע"ע בפירוש הרמב"ן (וראב"ע) שמות יח, ויקרא ח, ב במדבר טז, א שכל התורה נכתבה בסדר זולת במקום שהכתוב יפרש ההקדמה והאיחור, וגם שם לצורך ענין ולטעם נכון. וע"ע.
- ב. בירושלמי (שקלים ו, א מגילה א, ה) מובאת דעה שאומרת 'אין מוקדם ומאוחר בתורה' אף בענין אחד.
- ג. יש מי שכתב שבספרי נביאים וכתובים (שהדינים הנלמדים מהקש הכתובים שם אינם אלא אסמכתא), אפילו בענין אחד אומרים 'אין מוקדם ומאוחר' (ברכת שמעון, עפ"י המכילתא בשלח). ע"ע תוס' זבחים כח: ד"ה ואיפוך.

ב. סופי תאנים או ענבים (שאינם מבושלים כל צרכם), ומשמר שדהו מפני צמחים ופירות אחרים שבה; בזמן שבעל הבית מקפיד עליהם – אסורים משום גזל וחייבים במעשר. בזמן שאין בעל הבית מקפיד עליהם – מותרים משום גזל ופטורים מן המעשר (שהרי הם הפקר. ואעפ"י שהם שמורים בתוך השדה אגב פירות אחרים. עפ"י רש"י).

- א. יש מי שצדד שבסתם, כשאין ידוע אם מקפיד אם לאו – מותרים משום גזל אבל חייבים במעשר מספק (ע' תשובת הגר"ס כהנא שפירא, בספר זכר יצחק סוס"י לא-א).
- ב. ישנם דברים נוספים שאמרו עליהם מותרים משום גזל, כגון ענפים וירקות צפופים מדי ומיותרים, כשות וחזיו במקומות שאין מקפידים עליהם וכד' (עפ"י תוספתא סוף ב"ק וגמרא שם קיט: וע"ע רמב"ם אישות ה, ח אודות המקדש אשה בדבר קטן שנטל מבעל הבית שלא מידיעתו; נוב"ק אה"ע נט; מחנה אפרים גזילה ב; ישועות יעקב אה"ע כח, יז. ואכ"מ).

דף ז

- יב. א. האם אפשר לבטל את החמץ משעה ששית ואילך?
ב. המקדש אשה בחמץ האסור מדרבנן – האם חוששים לקידושיו?
ג. היה יושב בבית המדרש בערב הפסח או בפסח ונזכר שיש חמץ בתוך ביתו – מה יעשה?
א. חמץ לאחר זמן איסורו אי אפשר לבטלו, שהרי כל חמץ אינו ברשותו של אדם ועשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו להתחייב עליו. אבל קודם שיחמיץ אפשר לבטל את הבצק אף בתוך הפסח. מבואר בגמרא שגם מתחילת שעה ששית, שנאסר החמץ מדרבנן, שוב אין לו ביטול.
- א. יש שנקטו שלפי דעת רבי יוסי הגלילי המתיר חמץ בהנאה, אפשר לבטל חמץ בפסח (עפ"י צל"ח). ויש חולקים וסוברים היות והכל מצווים בהשבחתו הריהו הפקר ואין לו ביטול (עפ"י הנצי"ב בחדושו כאן ובשו"ת משיב דבר ח"ב עד. וע"ע: שאגת אריה עז פג; מקור חיים תל; אחיעזר ח"ג א. ובספר בית ישי (מהדו"ק כב הערה ב) צידד לחדש שלר"ה"ג חמץ אסור בהנאה יום ראשון של פסח, ע"ש נימוקו עמו [זה דלא כרש"י כא: ד"ה עבר, כג. ד"ה תמה. שו"ר שבמהדו"ת השמיט הגאון שליט"א חידוש זה מספרו

וכנראה הדר ביה]. ולפי"ז אף לריה"ג אי אפשר לבטל חמץ ביום הראשון. ועע"ש בסוף הספר – בקובץ על יד הערה ד).

ב. בקצות החשן (רסב סק"א) צידד – לא כהלכה למעשה אלא כסניף – שמה שאין מועיל ביטול אחר זמן איסורו, היינו כשידע מתחילה ולא ביטל, אבל אם שכח ולא ידע עד שנאסר – מועיל הביטול מפני שהוכיח סופו על תחילתו שנוח לו בהשבתת החמץ והרי הוא כמבוטל מקודם. ובנתיבות המשפט (שם) ובשו"ת עונג יום טוב (או"ח לא) דחו סברה זו בשתי ידיים [ויש מקום לומר שמי שביטל חמצו שאינו ידוע לו בשעת בדיקה כנהוג, ושכח לבטל למחרת, ש"ל שגילה דעתו בביטולו שכל מה שישתייר לו לאחר אכילתו מבוטל, ורק לכתחילה הצריכו ביטול נוסף. ולפי"ז מה שאמרו רפ"ב 'אבל בהמה זמינן דמשיירא ולא מסיק אדעתיה – לבטלו (רש"י) – וקאי עליה בב"ל' פירושו שלא ביטל כלל חמצו מקודם].

ב. אמר רב גידל אמר ר' חייא בר יוסף אמר רב: המקדש משש שעות ולמעלה, אפילו בחיטי קורדניתא (שהם קשים ואינם חמץ גמור) – אין חוששים לקידושין.

א. לפרש"י, אפילו בשעה ששית עצמה שאין איסור חמץ אלא מדרבנן אין חוששים לקדושין וכן תפס הרשב"א בתשובה, ח"ה רנו). ורבנו תם חולק וסובר שרק משעה שאסור בהנאה מהתורה אם קידש בחמץ דרבנן אין חוששים לקידושין, אבל בשעה ששית – חוששים. ואף בחמץ גמור בשעה ששית נחלקו הראשונים; לדעת הרמב"ם אין חוששים לקדושין (וכ"כ מהר"ם חלאווה). ולדעת הרמב"ן חוששים (מחומרא דרבנן. עפ"י חזו"א קי"א ע"ש), משום הרואים שאינם מבדילים בין מקדש בשעה ששית לשעה חמישית (וער"ן). ויש אומרים שחטים קורדניתא יש לחוש בהן לחמץ דאורייתא, אבל בחמץ דרבנן, אפילו לאחר שש – חוששים לקדושין (פני יהושע להלן כא, ובוה פירש דברי השלחן-ערוך שפסק (באה"ע כח) שבחמץ דרבנן או בשעות דרבנן הרי זה ספק קדושין).

ב. לדעת בעל המאור, להלכה המקדש משש שעות ולמעלה חוששים לקידושיו, כי כן היא דעת רבי שמעון (להלן כט) שחמץ לפני זמנו מותר בהנאה אלא שמצווים על השבתתו (וע"ע ברא"ש רפ"ב). ואולם הרמב"ן והראב"ד השיגוהו, כי גם לרבי שמעון אסור החמץ בהנאה משש שעות מדבריהם [ובדעת בעה"מ י"ל שרק לרבי יהודה שאסור משעה שביעית מדאורייתא, הרחיבו חכמים את הזמן לשעה נוספת הלכך אין חוששים לקדושין, משא"כ לר"ש שאינו אלא הרחקה משום מצות השבתה. משיעורי הגרשז"א]. ולדעת הר"ן לרבי שמעון אסור בהנאה מדאורייתא.

ג. מדברי הראשונים נראה שחמץ נוקשה אסור בהנאה אפילו בשעה ששית. וכתבו כמה אחרונים שהוא הדין בשעה חמישית, עשאוהו כחמץ גמור לאיסור אכילה (עפ"י אור שמח א, ט; חזון איש קי"ב).

ויש מן האחרונים שכתב שלדעת הסוברים שחמץ נוקשה בפסח אינו אסור מדאורייתא – מותר אף מדרבנן בערב הפסח, שלא גזרו אלא בפסח עצמו שיש באכילת החמץ חיוב כרת, ולא בערב פסח. וכן למ"ד חמץ נוקשה אסור מדאורייתא, לא גזרו עליו בשעה חמישית (עפ"י גודע ביהודה קמא כא. וע"ע בצל"ח רפ"ג; תוס' רעק"א למשניות פ"ג יא; מנ"ח ט, ב).

ד. כתב השפת-אמת שמשמע אפילו לא ידעה שהוא אסור ואכלתו או נהנתה ממנו – אין חוששים לקדושין, היות והוא אסור בהנאה ואינו ברשותו של אדם, הרי זה כמקדש בדבר שאינו שלו (ע"ע באריכות בחדושי רעק"א).

ג. תלמיד היושב לפני רבו (ואינו יכול לקום וליילך משם מפני אימת כבוד רבו. רש"י) ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו; אם קודם זמן איסורו – מבטלו בלבד. וכן הדין לאחר זמן איסורו ובעיסה מגולגלת שטרם החמיצה – מבטלה קודם שתיאסר [ואילולא שהיה יושב לפני רבו, היה לו לילך לביתו ולאפותה קודם שתחמיץ]. וכשיבוא לביתו והוא יום טוב – יכפה עליו כלי (כדלעיל ג), אבל אם כבר הוחמץ ונאסר, שוב אין לו תקנה בביטול.

א. כנזכר לעיל, לפי דעת כמה ראשונים המוצא חמץ שלא ביטלו ביום טוב, מבערו או מבערו באופן אחר. וכן המוצא בשבת – מאבד באופן שאינו עושה מלאכה. ולדעות אלו כאשר אי אפשר בביטול צריך לילך לביתו ולהשבית החמץ כדי שלא לעבור בבל יראה בכל שעה ושעה (עפ"י משנה ברורה סו"ס"י תמד, וע"ש בשער הציון שתמה על לשון הרמב"ם. וע"ע ברכת שמעון הערה נא).
ב. משמע בשלחן ערוך שאין חילוק אם הוא טרוד בדבר מצוה כגון יושב לפני רבו, או בדבר הרשות; כל שעדיין לא החמיץ – מבטלו בלבד וכשייפנה מטרדתו ילך לביתו ויבער (עפ"י שער הציון שם אות לא. ושם מדובר בחול שיכול לבער, ויש מקום לומר שביו"ט שאינו יכול לבער [לדעת השו"ע], לא התירו בטרת הרשות לסמוך על הביטול, שהרי כשיבוא לביתו יצטרך לשהות עם החמץ עד מוצאי יו"ט, ורק ביושב לפני רבו התירו).

יג. א. הפת שעייפשה ואין ידוע אם חמץ היא או מצה – מה דינה?

ב. תיבה שנשתמשו בה מעות חולין ומעות מעשר, ונמצאו בה מטבעות מסופקים – מה דינם?

א. הפת שעייפשה ואין ידוע אם חמץ היא או מצה; אם רבו ימי מצה, יש להניח שהיא מצה, שדרכם של בני אדם ליטול את הישן תחילה כדי שלא יתעפש. ועוד מסתמא בדק אור לארבעה עשר (רש"י). ואין צריך לומר בעיפוש מועט אלא אף בעיפוש מרובה, אין אומרים עיפוש מוכיח שהיא שם ימים רבים והריהי חמץ, אלא כיון שרבו ימי מצה אומרים שאפה לחם הם בכל יום והניח שם, ומתוך כך התעפשה פת זו ביותר. רבנו חננאל פירש לאחר הפסח. משמע שבתוך הפסח אסורה, שאין לסמוך באיסור 'כרת' לילך אחר האחרון (באור הלכה). ויש מפרשים דברי ר"ח בענין אחר.
הרי"ף והרמב"ם השמיטו הלכה זו. ומהרי"ח (מובא בהגהות אשרי) הביאה, וכתב שאם הפת אינה מעופשת – יש לתלות במצה שהרי החמץ אול מן הבית בשעת בדיקה, ואם היא מעופשת בידוע שזה חמץ, מלבד אם רבו ימי מצה שאז תולים במצה (וכ"כ מהר"ם הלאוהו).
[מבואר מסוגית הגמרא שבאופנים שאין הדרך לפנות הישן קודם החדש, אין הולכים אחר האחרון, ואפילו רבו ימי מצה – אסורה. ומשמע לכאורה שאם רוב שימוש תיבה זו שהפת מונחת בה, במצה – מותרת, משום שאומרים 'כל דפריש מרובא פריש' גם לענין אכילת חמץ. אך יש לדחות שמדובר בערב פסח, שאז אין נאסר חמץ במשהו. עפ"י חזו"א קיט,ו].

ב. תיבה שנשתמשו בה מעות חולין ומעות מעשר; אם רוב חולין – חולין, אם רוב מעשר – מעשר.

מדובר כשאינו ידוע באלו מעות השתמש בה לאחרונה (רב נחמן בר יצחק), או כגון שמשתמשים בה בו זמנית בצבורי חולין ובצבורי מעשר (רב זביד), או כגון שנמצא המטבע בגומא (עמוקה. עתוס' ב"מ כו). שבתוכה, שיש לחוש שמא נטמן שם ולא ראהו (רב פפא) – אבל בלאו הכי יש לילך אחר השימוש האחרון, כי יש להניח שנטל את המעות שהיו בה, קודם שהניח מעות אחרות (כדי שלא לערב חולין ומעשר).

משתמשים בה חולין ומעשר מחצה ומחצה – המעות חולין (רמב"ם מעשר שני ו,יא). יש מפרשים משום שהולכים אחר רוב מעות העולם, שהם חולין (עפ"י רדב"ז, ויא) משום חזקה דמעיקרא

(ע' זל"ח; בינת אדם רוב החזקה יט). משא"כ במצוות שנמצאו בין שני ציבורים, חולין ומעשר, שכתב הרמב"ם להחמיר בספק (וע"ע אבי עזרי מעשר שני ו,יא).

יד. א. כיצד מברכים על בדיקת החמץ?

ב. ברכת המצוות, מתי מברכים בנוסח 'על מצות...' ומתי ב'ל...?'

ג. מתי הוא זמן הברכה, לפני המצוה או לאחריה?

א. הבודק צריך שיברך עובר לבדיקה [= קודם לה, בסמוך]. ונחלקו אמוראים בדברי רבא אם אומר 'לבער חמץ' (רב פפי) או 'על ביעור חמץ' (רב פפא). והסיקו הלכה 'על ביעור חמץ'.

א. פירוש, יכול לומר כן אם ירצה, שגם לשון זו משמע אלהבא, על הבדיקה המעודדת, אבל יכול לומר גם 'לבער' שודאי משמע להבא. או שמא אומר 'על ביעור' בדוקא, ויש טעם בברכות (עפ"י תוס').

ב. לא בדיק ב"ד ובודק ברגל – מברך. לא בדיק בתוך המועד ובודק לאחר הרגל – לא יברך. בדיק בזמנו בברכה ומצא חמץ ברגל – יש אומרים שמברך על ביעורו ויש אומרים שאין מברכים שוב, שהברכה על הבדיקה שבזמנה עולה גם על ביעור זה (עפ"י פוסקים או"ח תלה. ומדברי מהר"ם חלאווה נראה שסובר שמברכים אף על בדיקה שלאחר המועד. וכ"כ הנצי"ב כאן בדעת התוס').

ג. הבודק כמה בתים – מברך ברכה אחת לכולם. ויש מי שכתב שההליכה מהוה הפסק ומברך שוב על הבית השני (חיי אדם).

הסכמת הפוסקים שגם אם שח באמצע הבדיקה [ובלבד שלא הפסיק בין הברכה לתחילת הבדיקה], לא יברך שוב. 'ומיהו רבינו האי גאון ז"ל אמר: ירושה לנו מאבותינו שלא ישיח עד שיגמור, כדי שלא יסיח דעתו כי כשהוא נמנע מן השיחה לבו מוכן למעשה, ומי שלא עשה כן לא יצא ידי חובתו' (עפ"י ר"ן ושאר פוסקים).

ד. אין לברך 'שהחיינו' על בדיקת חמץ, אם משום שעיקרה בגלל הרגל והרי מברך על הרגל, אם משום שאין לה זמן קבוע כי פעמים בודק אפילו מראש השנה, כשיוצא בשיירה ואין דעתו לחזור, אם משום שאין לו הנאה בביעור החמץ (עפ"י ראשונים). ויש סוברים שברכת 'שהחיינו' על הבדיקה רשות (ע' שלטי הגבורים; טור או"ח תלב).

ה. אם בעל הבית אינו יכול לטרוח לבדוק בכל המקומות, יעמיד מבני ביתו אצלו בשעה שהוא מברך לבדוק, ויתפזרו לבדוק איש איש במקומו על סמך הברכה שמברך הוא (רא"ש). אם לא שמעו ברכתו, לכתחילה אין לשלחם לבדוק, ומ"מ אם קשה לו לגמור הבדיקה בעצמו, יכול לבקש לאחר שייסיענו והלה לא יברך, שכבר בירך בעה"ב. אם שולח שליח מלכתחילה והוא עצמו אינו בודק – השליח מברך על הבדיקה, שהוא כשלוחו גם לענין הברכה (אחרונים, מובאים במשנ"ב תלב,ב).

ב. בסוגיא מבואר שיש מצוות שמברכים עליהן ב'על', כגון מילה לולב וטבילה. ויש מצוות שמברכים ב'ל' – כגון לישב בסוכה.

בתחילה אמרו שכל מצוה שהעושה אותה הוא המצווה עליה, יש לו לומר ב'ל...'. שמשמע שעדיין לא עשאה, ולא ב'על' שמשמע (יותר. תוס') שכבר נעשתה המצוה. [ובכלל זה כאשר האב מל את בנו, או בעל הקרבן השוחט את קרבנו – מברך 'למול' / 'לשחוט'] – חוץ ממקום שכבר יצא קודם הברכה, כגון בלולב שכבר נטלו לפני הברכה. וכן בטבילה. ואולם כאשר אדם אחר עושה את המצוה, שאי אפשר לו לומר 'ל...'. כי משמע שהציווי הוא עליו – אומר 'על...!'

ואולם לפי מה שפסקו למסקנא לומר 'על ביעור חמץ', הרי שלשון זו גם כן מתפרשת אלהבא, וגם האדם המצווה אומר כן.

ונתנו הראשונים טעמים שונים לכללי הנוסח. ויש שכתבו שאפשר לברך איך שירצה, 'על המצוה' או 'לעשות' (עפ"י רי"ד וריא"ז).

נחלקו ראשונים ז"ל לפי המסקנא כאשר האב מל את בנו, האם אומר 'למול' (רמב"ם; שו"ע יו"ד רסה, ב) או 'על המילה' (ר"ן; העיטור; מהרי"ל; רמ"א). וכן נחלקו במילת גרים ועבדים; אם ב'על' (עפ"י בה"ג, המנהיג, שו"ת רשב"ש פט) או ב'ל' (רי"ף, רמב"ם, סמ"ג).

וכן נחלקו (בהתאם לטעמים השונים) בנוסח ברכת התורה 'לעוסק בדברי תורה' או 'על דברי תורה'. וכן נחלקו בהפרשת תרומות ומעשרות ובאכילת מצה.

ברכת טבילת כלים – ב'על' (כן כתבו הרבה ראשונים, וכ"ה ביו"ד קכ, ג). ויש שכתבו 'להטביל' (מובא בארחות חיים ח"ב. ועט"ז סק"ה).

ג. כל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן. פירוש: קודם לעשייתן, כמו ויעבר את הכושי; והוא עבר לפניהם; ויעבר מלכם לפניהם וה' בראשם. [ולדעת רב הונא בירושלמי (ברכות ט, ג) מברך בשעת עשייתן], חוץ מן הטבילה בלבד (כן הסיק רב חסדא) – כי לפני הטבילה אין האדם ראוי לברך.

א. לפרש"י, מדובר בטבילת בעלי קריין וכתקנת עזרא, והשוו שאר הטבילות לטבילה זו [שרוב טבילות של בעלי קריין הן. רש"י ברכות נא.]. לרבנו חננאל מדובר בטבילת גרים, שאי אפשר להם לומר 'וציונו' עד שטבלו. יש סוברים שבשאר טבילות – מברך ואח"כ טובל (רי"ף כאן ובשו"ת סי' רחץ; רמב"ם ברכות יא. ומוזכרת דעה זו בר"ח כאן ובתוס' חולין קלח). ויש אומרים שהוא הדין לשאר טבילות. וכן כתבו התוס', שאין לגעור בנשים המברכות אחר הטבילה, שי"ל שלא חילקו חכמים בין טבילה לטבילה (ועוד טעמים). וכדי לצאת ידי שתי הדעות יש נוהגות לטבול תחילה ולברך ולטבול שנית (עפ"י של"ה שער האותיות ועוד; מובא בבאה"ט ודרכי תשובה יו"ד ר). בירך הגר לפני הטבילה – כאילו לא בירך (שהרי אינו יכול לומר 'וציונו' כאמור) ויברך שוב לאחריה (עפ"י רעק"א).

כתב הראב"ד (בעלי הנפש, סוף שער הטבילה) שבית דין מברכים על טבילת הגרים, קודם הטבילה (ואומרים: 'על טבילת גרים'). וע' בשו"ת שבט הלוי ח"ו קצא.

ב. וכן בנטילת ידים, יש טעם לברך אחר הנטילה קודם הניגוב (ראשונים). ונוהגים לברך אחר הנטילה אפילו לא היו מטונפות מקודם [אף כי מן הדין היה להקדים ולברך באופן זה, וכדברי הרמב"ן]. ויש שכתבו כן אף לענין מעשה – ע' רה"ג ובספר האשכול ועוד]. אפשר כיון שצריך לנגב ידיו, כל שלא ניגב הרי זה 'עובר לעשייתן' (שו"ת הרשב"א ח"א תקח).

ג. טבילת כלים; מברכים אותה לפני הטבילה כשאר מצוות (כן כתבו הרבה ראשונים. וכן נפסק בטשו"ע יו"ד קכ, ג). ויש מהראשונים שכתב לברך אחר הטבילה (רשב"ם, הובא באו"ז ע"ז רצ). ובפרי מגדים (או"ח שכג בא"א יג) נסתפק כשלא בירך קודם, אם לברך אחר כך.

ד. ברכת 'להכניסו' שמברך האב במילת בנו, יש אומרים שמברכה אחר המילה, שהרי היא כברכת השבת ולא על המצוה שהרי אדם אחר עושה את המצוה (תוס', רשב"א). ויש אומרים שמברכה מיד לאחר ברכת המוהל כך שהיא קודמת לפריעה, הלכך נחשבת 'עובר לעשייתן' (כ"כ רבנו תם לפי טעם אחד; רא"ש; יו"ד רסה, א. ואין למוהל להמתין עד שיברך האב כל הברכה אלא די שתחילת הברכה קודם לפריעה. עפ"י ט"ז שם; אג"מ יו"ד ח"א סוס"י קנה). ויש אומרים שאם האב בעצמו מל, מברך 'להכניסו' קודם המילה (שיטה זו מוזכרת בשו"ת הרשב"א ח"ד רז). ויש אומרים לעולם לברך

'להכניסו' לפני המילה (שו"ת הרי"ף רצג; רבנו שמואל מבעלי התוס'). וי"א שאין להקפיד בדבר לברכה לפני המילה או לאחריה (רב האי גאון; שו"ת הרמב"ם שלב). ע"ע בשבת קלו.
 ה. ברכת האירוסין; יש אומרים עפ"י המנהג לברך אחר הקידושין, אם משום שהיא כברכת השבח (עפ"י תוס'), אם משום החשש שמא יחזור בהם (עפ"י ראב"ד הל' אישות ג, כג; שו"ת הרשב"א ח"ד רו. ורמב"ן הביא מהירושלמי כל הברכות מברך עובר לעשייתן חוץ מקידושין בביאה).
 ואולם הרי"ף (בתשובה רצג) והרמב"ם (אישות ג, כג) כתבו לברך לפני הקדושין. ולזה הסכימו הרמב"ן (בחידושו כאן) והרא"ש (בשו"ת, כו, א). וכן נוהגים עתה (ע"ע תשב"ץ ח"ב עד; חכמת שלמה; חרדשי הנצי"ב).

ברכות הנישואין שהן ברכות השבח, מברכים אותן לאחר הכניסה לחופה, וכן נראה מדברי בה"ג. ואולם הרמב"ם כתב (אישות ב) לברכן קודם נישואין, וכן דעת הרמב"ן, מפני שחופה ייחוד היא וצריכה שתהא ראויה לביאה, וכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה (מובא בר"ן. והמאירי נקט כדעה הראשונה).

ו. ברכת כיסוי הדם; לדעת בה"ג מברכים אותה לאחר הכיסוי, לפי שהכיסוי הוא סיום ענין השחיטה ומצוותה, לכך אין לברך הברכה קודם הכיסוי שאז הוא כבאמצע המצוה אלא בסוף. והרמב"ם והרא"ש חולקים. וכן הסכימו הפוסקים (יו"ד כח. ע' בבאור הענין בבית הלוי ח"ב יד ובאבי עזרי סוף הלכות שחיטה).

וגם ברכת השחיטה עצמה, ישנה דעה בירושלמי (ברכות ט, ג) לברך אחר השחיטה, שמא תנבל בשחיטתה ונמצאת ברכה לבטלה. ואולם אין הלכה כן. ומ"מ כתבו הפוסקים שאם היתה ריעותא של חשש טריפות בבהמה, יש לברך רק אחר השחיטה כשתמצא כשרה, ובלבד שיהא בסמוך לשחיטה (עפ"י או"ז, הג"א ריש חולין; יו"ד יט).

וכן נחלקו הראשונים בברכת הדלקת נרות שבת, אם מברכים לפני ההדלקה או לאחריה, כי בברכה הריהי מקבלת את השבת ושוב לא תוכל להדליק. ולכן נוהגות הנשים לפרוס ידיהן אחר ההדלקה ומברכות ואז מסלקות ידיהן, שבכך הרי זה כעובר לעשייה (ע' רמ"א או"ח רסג, ה).

ז. לא בירך עובר לעשייתן; לדעת הרמב"ם לא יברך לאחר העשייה. ואין כן דעת האור-זרוע (מובא בהגהות אשר"י פ"ק החולין ב). וע"ע שאגת אריה כו; אבי עזרי סוף הלכות ברכות והלכות אישות ג, כג.

דף ח

טו. א. באיזה אור בודקים את החמץ?

ב. מה דין בדיקה בחצר, באכסדרה ובבית מואר?

ג. אלו מקומות המפורטים בגמרא שאין לחוש בהם לחמץ ואינם צריכים בדיקה?

ד. האם צריך להכניס ידו לחורים ולסדקים לבדוק שאין בהם חמץ? ומה הדין בחור שבין אדם לשכנו?

ה. מרתף יין שאדם מסתפק ממנו לשלחנו – כמה צריך לבדוק בו?

א. בודקים את החמץ לאור הנר, לא לאור החמה (שאם לא בדק בלילה ובודק ביום – יבדוק ביתו לאור הנר המאיר בפנינות החשוכות ובחורים ובסדקים), ולא לאור הלבנה ולא לאור האבוקה [שאף על פי שאורה רב מאור הנר, אי אפשר להכניסה לחורים ולסדקים (רב נחמן בר יצחק) ואין אורה מועיל כנר לפנייה אלא לאחריה (רב זביד). ועוד, מתוך שהוא ירא שלא יבעיר הבית אין לבו נתון יפה על הבדיקה (רב פפא), וגם אורה אינו נמשך כנר אלא קטוע וקופץ (ריבנא)].

א. נוהגים באשכנז שאין בודקים אלא בנר שעוה, אבל לא בנר של חלב – שלא יטוף על הכלים, ולא בשל שומן – שלא יטוף על כלי החלב, ולא בשל שמן – שמא יטיף על הבגדים, וגם אי

רכב